

RECENZJE I OMÓWIENIA

STUDIA ELCKIE
9(2007)

ARCHIWARIUSZ. BIULETYN ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNEGO W POZNANIU, 1(2005), ss. 180.

W 2005 r. na rynku wydawniczym ukazał się pierwszy numer czasopisma pt. *Archiwariusz. Biuletyn Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*, wydane-go przez zespół archiwistów pracujących w AAP w Poznaniu na czele z ks. Romanem Dwornickim (dyrektorem archiwum) i ks. Leszkiem Wilczyńskim (kustoszem). Publikacja ta, jak głosi zapowiedź, przeznaczona jest głównie do publikowania źródeł, opracowań i sprawozdań z działalności AAP w Poznaniu, ale także artykułów na temat zbiorów i dziejów archiwów kościelnych i państwowych w całym kraju oraz do omawiania książek o tematyce archiwalnej i historycznej (s. 6).

Pierwszy tom prawie w całości poświęcony został symposium naukowemu, jakie miało miejsce 8 listopada 2005 r. w Poznaniu, symposium na temat ksiąg metrykalnych. Połączono je z obchodami 80. rocznicy powołania w Poznaniu archiwum kościelnego. Obok materiałów z konferencji naukowej na samym początku *Archiwariusza* zamieszczono obszerny artykuł ks. L. Wilczyńskiego na temat powstania, organizacji i działalności AAP w okresie międzywojennym. Autor w sposób syntetyczny dał w nim dobry obraz funkcjonowania archiwum poznańskiego w pierwszych czternastu latach istnienia, a także naszkicował politykę władz kościelnych w stosunku do tejże instytucji. Słusznie zwrócił przy tym uwagę na postawę pasterza diecezji – arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego, a zarazem Prymasa Polski – kard. Edmunda Dalbora, którego decyzje legły u podstaw założenia tejże placówki i jej rozwoju. Tekst artykułu zawiera 128 przypisów. Autor często wspierał się archiwaliami znajdującymi się w AAP oraz AAG.

Tematem drugiego artykułu *Archiwariusza* jest historia ksiąg metrykalnych Kościoła katolickiego. Jego autor – ks. Tomasz Moskal, pracownik naukowy KUL – podzielił swój laborat na cztery części: wstęp, dzieje metryk w Polsce przedrozbiorowej, dzieje metryk w okresie rozbiorowym i dzieje metryk po 1918 r. Tekst koncentruje się głównie wokół stanu prawnego ksiąg metrykalnych w Rzeczypospolitej oraz służy przybliżeniu Czytelnikowi sposobu tworzenia metryk, a także objaśnieniu ich rodzajów funkcjonujących w Polsce od XVI do XX w. Na końcu artykułu przedstawione zostały bibliografia i źródła archiwalne, z których autor korzystał przy opracowywaniu tego tematu.

Trzeci z kolei artykuł, pióra ks. L. Wilczyńskiego, został poświęcony w całości księgom metrykalnym znajdującym się aktualnie w AAP. Autor dał w nim odpowiedź na kilka pytań: Jakie księgi znajdują się w archiwum poznańskim? Jaki jest ich stan? Czy są one zabezpieczone? Do jakich celów i przez kogo księgi te są wykorzystywane? Interesującym dla Czytelnika wydać się może także stwierdzenie, iż zbiorach poznańskich odnaleźć można księgi metrykalne dotyczące terenów Polski południowej i północnej, a także innych krajów, jak na przykład Słowacji czy Rumunii. Tekst jest bardzo obszerny, zawiera 31 przypisów.

Kolejny artykuł, „Księgi metrykalne jako źródło historyczne na podstawie parafii skalmierzyckiej”, jest autorstwa s. Teresy Florczyk ze Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstanków. Po krótkim wstępie i zarysowaniu problematyki autorka zwróciła w nim uwagę na rodzaje zapisów historycznych w księgach metrykalnych oraz ich wykorzystywanie przez inne aniżeli archiwistyka dyscypliny naukowe. Ze względu na zamieszczaną w metrykach treść i znajduwane tam wiadomości nauki te zostały podzielone na trzy grupy: dyscypliny czerpiące wyłącznie z samych tylko rejestrów metrykalnych (np. genealogia i demografia), dyscypliny czerpiące zarówno z rejestrów jak i notatek marginesowych (np. onomastyka, statystyka, socjologia, historia, medycyna), dyscypliny, które w księgach poszukują wyłącznie treści pozametrykalnych (np. historia sztuki, bibliotekarstwo). W końcowej części artykułu s. Teresa Florczyk zajęła się przedstawieniem notatek pozametrykalnych napotkanych w księgach parafii skalmierzyckiej z lat 1597-1918. Ciekawym uzupełnieniem opracowania jest także przedstawienie spisu zawodów oraz spisu chorób zamieszczonym w księdze zgonów z lat 1852-1918. Tekst zawiera wprowadzenie i zakończenie oraz bibliografię zawierającą 8 pozycji.

Następny artykuł poświęcony został prawodawstwu polskiemu i jego odniesieniu do ksiąg metrykalnych. Jego autor – ks. Mieczysław Różański – jest dyrektorem Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi. Istotnym punktem tekstu jest stwierdzenie, że w świetle obowiązującego dziś ustawodawstwa wszystkie akta metrykalne wykonane poza Urzędem Stanu Cywilnego mają wyłącznie charakter prywatny i nie mogą być pełnoprawnym źródłem zdarzenia prawnego. Uzupełnieniem wywodu jest przedstawienie najnowszych zapisów prawa państwowego i kościelnego w odniesieniu do sporządzanych przez USC akt metrykalnych. Materiały zawierają 22 przypisy.

Kolejny artykuł, zatytułowany „Przechowywanie i zabezpieczanie akt metrykalnych”, jest autorstwa mgra Przemysława Wojciechowskiego, pracownika Archiwum Państwowego w Poznaniu. W początkowej części opracowania autor zwrócił uwagę na najczęstsze przyczyny i rodzaje zniszczeń ksiąg archiwalnych (bakterie, owady, grzyby, gryzienie, ogień, woda, wilgotność itd.). Ciekawym było zwłaszcza jego stwierdzenie, że „w piwnicach to można trzymać węgiel, a nie zbiory archiwalne”. Potwierdził tym samym tezę głoszoną przez

wielu archiwistów, iż na odpowiednią jakość i żywotność zbiorów archiwalnych zasadniczy wpływ ma lokalizacja archiwum (niestety, w wielu archiwach kościelnych tego problemu jak gdyby nie dostrzegano). Sporo miejsca poświęcił także problemom kwaśnego papieru i zabezpieczeń konserwatorskich oraz renowatorskich zbiorów. Na zakończenie artykułu autor podjął się przybliżenia kwestii reprografii jako jednej z podstawowych metod ochrony zbiorów przed zniszczeniami. Artykuł jest bardzo obszerny, zawiera wprowadzenie oraz 32 przypisy.

Czasopismo kończy się artykułem dr Haliny Dudały i dr Julii Dziwoki na temat nowoczesnych form zabezpieczania i udostępniania ksiąg metrykalnych w polskich archiwach kościelnych. Obok przedstawienia podstawowych pojęć, mechanizmów i procesów skanowania opracowanie zawiera postulat potrzeby digitalizacji dokumentów archiwalnych oraz zbiorów bibliotecznych. Materiał zawiera wprowadzenie oraz bibliografię, składającą się z 3 pozycji i kilkunastu adresów internetowych.

Całość *Archiwariusza* jest interesującym tekstem naukowym, polecanym zwłaszcza wszystkim pracownikom archiwów kościelnych i państwowych w Polsce. Są tu bowiem zagadnienia, które bezpośrednio odnoszą się do ich pracy, zasobów archiwalnych i konserwacji zbiorów. Z czasopisma tego korzyść mogą także historycy, genealogowie, demografowie, onomastycy, statystycy i socjologowie. Odnajdą tu między innymi takie zagadnienia, jak struktura społeczna ludności, nazwy miejscowości i rodów, imiona ludzi, choroby, na które umierali ludzie na przestrzeni wieków, dzieje gospodarcze, iura stolae itd. To szerokie odniesienie do innych dyscyplin naukowych sprawia, iż jest to czasopismo interdyscyplinarne i godne polecenia Czytelnikowi.

Ks. Wojciech Guzewicz